

УДК: 376:3707(005.7)

Ольга Волошина,

аспірантка Інституту спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України

olhavaloshina@ukr.net

ORCID ID: 0009-0000-9298-8922

Olha Voloshyna,

postgraduate student of Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of
the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
вул. Берлінського 9, м. Київ,
04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology of the National Academy
of Sciences of Ukraine,
9 M. Berlinskogo str., Kyiv,
04060, Ukraine

**ІНФОРМАТИЗАЦІЯ
ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА МЕНЕДЖМЕНТУ ІНКЛЮЗИВНОГО
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**INFORMATIZATION
AS AN INTEGRAL COMPONENT OF THE MANAGEMENT OF AN
INCLUSIVE PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION**

Анотація. У статті розглянуто питання інформатизації менеджменту закладів дошкільної освіти. Проаналізовано теоретичні аспекти інформаційного менеджменту закладів дошкільної освіти в умовах інклюзії. Розглянуто напрями та засоби інформатизації управлінського процесу. Досліджено програми, платформи та інструменти сучасних технологій, впровадження яких сприяє покращенню цифрової та інформаційної компетентності сучасного керівника та продукує нову модель управління. Науково обґрунтовано поняття «інформатизація», «інформаційно-комунікаційні технології», «інформаційна компетентність».

Доведено, що використання інформаційних, комп'ютерних та цифрових технологій є невід'ємним та потужним чинником для ефективного управління, розвитку та

конкурентноспроможності закладу дошкільної освіти та створює умови для гармонійного існування у сучасному інформаційно-комунікаційному середовищі. Акцентовано увагу на тому, що трансформація освіти, її динамічний розвиток в сучасних умовах актуалізує необхідність в наукових дослідженнях, пов'язаних з даним питанням.

Ключові слова: освіта, дошкільна освіта, діти з особливими потребами, інклюзивне навчання, управління, хмарні технології.

Abstract. The article deals with the issue of informatization of management by preschool education institutions. The theoretical aspects of information management by preschool education institutions in conditions of inclusion are analyzed. The directions and means of informatization of the management process are considered. The programs, platforms and tools of modern technologies, the implementation of which contributes to the improvement of the digital and informational competence of the modern manager and produces a new model of management, are studied. The concepts of «informatization» and «information and communication technologies» are scientifically substantiated.

It has been proven that the use of information, computer and digital technologies is an integral and powerful factor for effective management, development and competitiveness of a preschool education institution and creates conditions for harmonious existence in the modern information and communication environment. Attention is focused on the fact that the transformation of education, its dynamic growth in modern conditions, actualizes the need for scientific research related to this issue.

Key words: education, preschool education, children with special needs, inclusive education, management, cloud technologies

Актуальність дослідження.

У наш час технологічний прогрес надзвичайно швидко розвивається та впливає на всі сфери життєдіяльності людини, а технологічні досягнення надають базу для розвитку інформаційних технологій. Успішне впровадження інформаційних технологій залежить від багатьох факторів, серед яких – нормативно-законодавче підґрунтя, фінансова складова, кваліфікований людський ресурс тощо. В Україні розроблено низку документів, які регулюють процес інформатизації, зокрема в освіті: це Закони України «Про освіту», «Про інформацію», «Про Національну програму

інформатизації», Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років та ін.

Відповідно до Закону України «Про Національну програму інформатизації», «інформатизація – це сукупність взаємопов'язаних організаційних, правових, політичних, соціально-економічних, науково-технічних, виробничих процесів, які спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки» [1].

В Законі визначено такі засоби інформатизації, як комп'ютери, електронно-обчислювальна техніка, програмні продукти, інформаційні системи або їх окремі елементи, електронні комунікаційні мережі, що використовуються для реалізації інформаційно-комунікаційних технологій, та трактується поняття «інформаційно-комунікаційні технології» як результат інтелектуальної діяльності, сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік та послідовність виконання операцій для збирання, обробки, накопичення та використання інформаційної продукції, надання інформаційних послуг [1].

Одним із шляхів інформатизації суспільства є інформатизація освіти. В пункті 9 Закону України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» визначено, що «результатами інформатизації освіти мають бути:

- розвиток інформаційної культури людини (комп'ютерної освіченості);
- розвиток змісту, методів і засобів навчання до рівня світових стандартів;
- скорочення терміну та підвищення якості навчання і тренування на всіх рівнях підготовки кадрів;
- інтеграція навчальної, дослідницької та виробничої діяльності;

– удосконалення управління освітою;
– кадрове забезпечення усіх напрямів інформатизації України шляхом спеціалізації та інтенсифікації підготовки відповідних фахівців» [2] тощо.

Важливість досягнення вищезазначених результатів зумовлює потребу в дослідженні процесу інформатизації, розробці науково-методичних рекомендацій щодо впровадження та вдосконалення інформаційних комп'ютерних технологій в освіті.

Проблему інформатизації, впровадження сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) не достатньо досліджено у галузі дошкільної освіти. Тому, з огляду на означене, актуальність тематики дослідження полягає у вивченні процесу інформатизації в контексті дошкільної освіти, визначенні напрямів та інструментів інформатизації управління інклюзивним закладом дошкільної освіти.

Мета статті – вивчення теоретичних основ і визначення напрямів та інструментів інформатизації менеджменту інклюзивних закладів дошкільної освіти.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети було використано теоретичні методи систематизації та узагальнення наукових джерел.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проблему інформатизації управління закладами освіти, в тому числі дошкільної, розглядали: Н. Бабіч, А. Большукіна, І. Грод, Т. Даценко, А. Гуралюк, Л. Забродська, О. Зайченко, О. Кореганова, В. Кремень, К. Крутій, В. Кузнецова, Г. Лаврентьєва, В. Маслов, Є. Мотурнак, Ю. Носенко, А. Панченко, І. Пліш, Н. Сулаєва, В. Хрипун, О. Цимбалюк та ін.

Науковці по-різному підходять до визначення поняття «інформатизація». Так, В. Биков доводить, що «інформатизація освіти (ІО) – без перебільшення справжня революція в освіті, оскільки функціонування освітньої галузі спрямовано на формування носія знань, а насамперед, творчої особистості, яка вміє застосовувати набуті знання і вміння,

працювати з інформаційними ресурсами для подальшої успішної діяльності у будь-якій сфері суспільного життя, власне – для інноваційного розвитку суспільства» [3].

Як визначає О. Цимбалюк, інформатизація навчального закладу – це впровадження інформаційних технологій в усі сфери його діяльності [4].

В свою чергу О. Рузанова акцентує увагу на понятті «інформаційна грамотність» як умінні оцінювати, використовувати та управляти даними, активно взаємодіяти в онлайн-середовищі, розв'язувати проблеми із комп'ютерною технікою, визначати потребу в отриманні нових цифрових навичок, а також вважає, що інформаційна грамотність стає запорукою подальшого розвитку цифрового суспільства [5].

Водночас не варто ототожнювати поняття «інформатизація» та «цифровізація». Наприклад, І. Грод під «цифровізацією» розуміє широке використання технологій, які дають змогу зберігати, передавати і опрацьовувати інформацію у вигляді цифрового коду, а сутність процесу інформатизації, на її думку, полягає у впровадженні інформаційних технологій в усі сфери діяльності людини, але при цьому не відбувається жорсткого поділу інформаційних технологій на цифрові і аналогові [6].

Отже, розглядаючи ці процеси в контексті закладу дошкільної освіти, можемо зробити висновок, що інформатизація передуює цифровізації, так як в процесі інформатизації в закладі створюються умови для впровадження інформаційних технологій, заклад забезпечується відповідними засобами, працівники отримують відповідні знання та вміння, автоматизуються процеси функціонування закладу та інше, а вже після цього починається перехід до цифровізації, тобто до перетворення цих процесів у цифрову форму.

Результати дослідження. Розглянемо, які ж процеси управління закладом дошкільної освіти можна автоматизувати. За дослідженням Р. Конкус та О. Добош, це:

– управління освітнім процесом;

- облік матеріально-технічної бази закладу;
- управління персоналом, педагогічним колективом;
- автоматизація діяльності методичного кабінету;
- документообіг;
- підготовка будь-якої звітності;
- робота в освітній мережі;
- співпраця з іншими інституціями;
- створення бази даних працівників, здобувачів дошкільної освіти та батьків;
- участь у чатах, конференціях;
- опрацювання нормативно-правової документації;
- створення портфоліо педагогічних працівників;
- створення інформаційної політики закладу дошкільної освіти [7].

Вчені пояснюють, що «першочерговим в управлінській діяльності адміністрацій ЗДО є розширення його інформаційного простору, популяризація напрацювань колективу через мережу «Інтернет», спілкування з учасниками навчально-виховного процесу онлайн» [7].

У сучасних умовах все більш важливим і актуальним стає інклюзивне навчання. Тобто інформатизація освіти безпосередньо впливає і на процес впровадження інклюзивного навчання.

Як відзначає Ю. Носенко, однією з головних умов успішного впровадження інклюзивного навчання є опанування методик використання програмно-апаратного забезпечення, веб і хмаро орієнтованих технологій як засобу підтримки інклюзивного навчання [8].

Такої думки дотримуються й інші вчені, які вивчали використання *хмарних технологій*, зокрема В. Биков, С. Литвинова, В. Олексюк, З. Сейдаметова, С. Семеріков, А. Стрюк, Н. Сулаєва, М. Шишкіна та ін.

Так, як стверджують Н. Сулаєва, Ю. Носенко, В. Хрипун, системне і комплексне використання хмарних сервісів дасть змогу забезпечити підтримку реалізації управлінських функцій, сприятиме вдосконаленню

управління освітньою діяльністю ЗДО. Вчені виділяють такі напрями використання хмарних сервісів Google для вдосконалення управління освітньою діяльністю:

- підтримка комунікації (Gmail, Hangouts, Групи Google, Google Sites, Google Forms, YouTube, Blogger);
- електронний документообіг (Google Диск, офісний пакет Google);
- методична робота та професійний саморозвиток педагогів (Google книги, Google Академія, YouTube, Blogger);
- створення позитивного іміджу закладу та підтримка зворотного зв'язку з громадськістю (Google Sites, Google Forms, YouTube, Blogger) [9].

Аналіз роботи закладів освіти в сучасних умовах дає змогу виокремити ще важливі напрями, зокрема такі, як самоорганізація керівника та внутрішній контроль діяльності ЗДО. На нашу думку, для самоорганізації, раціонального планування роботи сучасного керівника закладу освіти доцільним є використання таких інструментів як Календар Google, Google Завдання, або сервіс TickTick, з метою контролю – Google Sites, Google Forms, Google Диск та інші.

Численні практики надають перевагу хмарним сервісам Microsoft Office, який є помічником для керівника та має такі програми:

- для створення презентацій – Microsoft PowerPoint;
- для створення документів – Microsoft Word;
- для перетворення звичайних даних на аналітичні – Microsoft Excel.

Із застосунків платформи Microsoft можна виокремити:

- Microsoft Outlook – електронна пошта, календар і контакти;
- Microsoft Whiteboard – цифрове полотно довільної форми, що поєднує користувачів, вміст та ідеї;
- Microsoft Teams – центр для командної роботи, який інтегрує користувачів, вміст і засоби, необхідні команді для ефективнішої

- роботи, об'єднує все в спільному робочому середовищі, яке містить чат для нарад, файлообмінник та корпоративні програми;
- SharePoint – набір вебзастосунків для організації спільної роботи: зручний спільний доступ і комфортна співпраця; використання колективних знань; оптимізація автоматичних процесів; оптимізація керування корпоративним вмістом, документообіг, створення сайтів;
 - OneNote – застосунок, який допоможе у створенні нотаток і організації особистої інформації тощо.

Отже, аналіз наукових джерел і практичні спостереження дають змогу стверджувати, що існує багато інструментів, які допомагають в процесі інформатизації закладу освіти, проте, опираючись в тому числі на власний досвід, підтримуємо думку вчених, що через «низький рівень ІК-компетентності керівників ЗДО, їхню слабку підготовленість до ефективного використання ІКТ значно знижується узгодженість їхніх дій з вимогами сучасності, внаслідок чого зменшується конкурентоспроможність, якість роботи, що закономірно зумовлює зниження якості реалізації інших процесів ЗДО, зокрема управління освітньою діяльністю» [9].

Очевидно, що ефективному процесу інформатизації сприяє приєднання закладів дошкільної освіти до інформаційно-телекомунікаційної системи ДІСО (Державна інформаційна система освіти) та ІСУО (Інформаційна система управління освітою), які затверджені наказом Міністерства освіти і науки України, а комп'ютерна програма «КУРС: Дошкілля», призначена для ведення єдиної бази даних дитячого дошкільного закладу, управління процесами, обліку дітей дошкільного віку та автоматичного складання обов'язкової статистичної звітності, безумовно покращила результативність роботи закладів дошкільної освіти.

Варто згадати, що окрім того, в Україні створено електронний реєстр дітей для прийому до закладу дошкільної освіти, в тому числі для прийому дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивні групи, а з

метою налагодження взаємодії, організації роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП) – різні освітні портали, які містять інструктивно-методичні матеріали і навчально-методичні розробки для батьків, закладів освіти, ІРЦ (інклюзивно-ресурсних центрів) й ін. Наприклад, на порталі ІРЦ батьки мають змогу подати заяву онлайн до інклюзивно-ресурсного центру; одержати запрошення для проходження комплексного оцінювання; зберегти заяву та висновок в електронному вигляді; контролювати отримання дитиною освітніх послуг. Заклади ж освіти використовують в межах законодавства сформовані фахівцями ІРЦ висновки, формують індивідуальну програму розвитку дитини (ІПР) в АС «ІРЦ», моніторять роботу з дитиною фахівцями ІРЦ тощо.

Для організації освітнього процесу варта уваги освітня платформа «Дошкілля України: освіта і піклування» – це інноваційна онлайн-система освіти дітей раннього та дошкільного віку з покроковою інструкцією для батьків, педагогів, керівників, методистів щодо якісного піклування та освіти дітей раннього та дошкільного віку, та додаткові матеріали безпосередньо для дошкільнят [10].

З метою забезпечення переходу до електронного документообігу процесів у сфері дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійної (професійно-технічної) освіти та управлінської освітою місцевого та обласного рівнів створено Програмно-апаратний комплекс «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту» (ПАК «АІКОМ»). Розробники стверджують, що це дасть змогу істотно підвищити достовірність освітньої статистичної та адміністративної інформації та покращити на цій основі якість управлінських рішень, зокрема щодо розподілу коштів освітньої субвенції та інших бюджетних коштів для фінансування освіти, забезпечує передумови для відмови від паперових документів в рамках загальної де бюрократизації. Очікувана модернізація передбачає створення електронних кабінетів здобувача освіти та педагогічного працівника дошкільної, загальної середньої, позашкільної та

професійної (професійно-технічної) освіти, що уможливить отримання ними доступу до усіх державних інформаційних освітніх сервісів та полегшують отримання зведених деперсоналізованих даних для формування в автоматичному режимі звітності, необхідної для Державної служби статистики України [11].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Вищезазначене дає підстави стверджувати, що модернізація управлінської діяльності в сучасному закладі дошкільної освіти неможлива без використання інформаційних комп'ютерних технологій. Інформатизація створює нові можливості для закладу освіти, спрощує та оптимізує процеси управлінської діяльності, в тому числі впровадження та функціонування інклюзивного навчання, підвищує якість освітніх послуг, полегшує внутрішню та зовнішню взаємодію та підвищує інформаційну та цифрову грамотність всіх учасників освітнього процесу. Водночас існує потреба в розробці методичних рекомендацій та науковому супроводі процесу інформатизації в дошкільній освіті, особливо в контексті інклюзивного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про національну програму інформатизації" // Офіційний вісник України. – 1998. – № 10. Розділ 1, стаття 1– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Биков, В.Ю. Проблеми і цілі інформатизації освіти України [Електронний ресурс]. Освіта в інформаційному суспільстві: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 2010. С. 13–19. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/1166/1/>
4. Цимбалюк, О.Л. Використання ІКТ у дошкільних навчальних закладах / О. Л. Цимбалюк // Педагогічний пошук. - 2013. - № 3. - С. 36-41. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedp_2013_3_11

5. Інформаційно-ресурсне забезпечення освітнього процесу в умовах диджиталізації суспільства : збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції, 10 листопада 2022 р. – Київ : Науково-методичний центр ВФПО, 2022. – 153 с.- С. 145.
6. Збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції «Підготовка майбутніх учителів фізики, хімії, біології та природничих наук в контексті вимог Нової української школи», 18-19 травня 2023 р.
7. Конкурс Роміна. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології у роботі керівника закладу дошкільної освіти / Роміна Конкурс, Олена Добош // Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторі: збірник тез доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 5 листопада 2020 р., м. Мукачєво / ред. кол.: Т. І. Бондар (гол. ред.) та ін. – Мукачєво: МДУ, 2021. – С. 74–77
8. Сучасні засоби ІКТ підтримки інклюзивного навчання : навчальний посібник / [А. В. Гета, В. М. Заїка, В. В. Коваленко та ін.] ; за заг. ред. Ю. Г. Носенко. – Полтава : ПУЕТ, 2018. – 261 с
9. Сулаєва, Н.В., Носенко, Ю.Г., Хрипун, В.О. Педагогічний експеримент з розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності керівника закладу дошкільної освіти. Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. №6(74). С. 278-293. DOI:10.33407/itlt.v74i6.3428.
10. Дошкілля України: освіта і піклування. Режим доступу: <https://mr-leader.com/ua> (дата звернення: 19.03.2024)
11. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145- VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). Стаття 741.

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro natsionalnu prohramu informatyzatsii» [Law of Ukraine «On the National Informatization Program»]// Ofitsiyni visnyk Ukrainy. – 1998. – № 10. Rozdil 1, stattia 1– Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>
2. Zakon Ukrainy «Pro Kontseptsiuu Natsionalnoi prohramy informatyzatsii» [Law of Ukraine «On the Concept of the National Informatization Program»]<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Bykov, V.Yu. Problemy i tsili informatyzatsii osvity Ukrainy [Problems and goals of informatization of education in Ukraine][Elektronnyi resurs]. Osvita v informatsiinomu suspilstvi: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. 2010. S. 13–19. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/1166/1/> [in Ukrainian].

4. Tsymbaliuk, O.L. Vykorystannia IKT u doshkilnykh navchalnykh zakladakh [Use of ICT in preschool educational institutions] /O. L. Tsymbaliuk//Pedahohichniy poshuk. - 2013. - № 3. - S. 36-41. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pedp_2013_3_11 [in Ukrainian].
5. Informatsiino-resursne zabezpechennia osvithnoho protsesu v umovakh dydzhytalizatsii suspilstva [Information and resource provision of the educational process in the conditions of digitalization of society]: zbirnyk materialiv II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 10 lystopada 2022 r. – Kyiv : Naukovo-metodychnyi tsentr VFPO, 2022. – 153 s.- S. 145. [in Ukrainian].
6. Zbirnyk tez dopovidei V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Pidhotovka maibutnikh uchyteliv fizyky, khimii, biolohii ta pryrodnychkykh nauk v konteksti vymoh Novoi ukrainskoi shkoly» [Collection of abstracts of reports of the V International scientific and practical conference «Training of future teachers of physics, chemistry, biology and natural sciences in the context of the requirements of the New Ukrainian school»], 18-19 travnia 2023 r. [in Ukrainian].
7. Konkurs Romina. Suchasni informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii u roboti kerivnyka zakladu doshkilnoi osvity [Conkurs Romina. Modern information and communication technologies in the work of the head of a preschool education institution]/ Romina Konkurs, Olena Dobosh // Aktualni problemy navchannia i vykhovannia v umovakh intehratsiinykh protsesiv v osvithnomu ta naukovomu prostori: zbirnyk tez dopovidei IV Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii, 5 lystopada 2020 r., m. Mukachevo / red. kol.: T. I. Bondar (hol. red.) ta in. – Mukachevo: MDU, 2021. – S. 74–77. [in Ukrainian].
8. Suchasni zasoby IKT pidtrymky inkluzyvnoho navchannia : navchalnyi posibnyk [Modern means of ICT to support inclusive education: training manual] / [A. V. Heta, V. V. Kovalenko ta in.] ; za zah. red. Yu. H. Nosenko. – Poltava : PUET, 2018. – 261 s. [in Ukrainian].
9. Sulaieva, N.V., Nosenko, & Yu.H., Khrypun, V.O. Pedahohichniy eksperyment z rozvytku informatsiino-komunikatsiinoi kompetentnosti kerivnyka zakladu doshkilnoi osvity [Pedagogical experiment on the development of information and communication competence of the head of a preschool education institution]. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia. 2019. №6(74). S. 278-293. DOI:10.33407/itlt.v74i6.3428. [in Ukrainian].
10. Doshkillia Ukrainy: osvita i pikluvannia [Preschool of Ukraine: education and care] Rezhym dostupu: <https://mr-leader.com/ua> (data zvernennia: 19.03.2024) [in Ukrainian].

11. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145- VIII [On education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII]. Holos Ukrainy. 2017. 27 veres. (№ 178-179). Stattia 741. [in Ukrainian].